

1. Dünya Savaşında Osmanlı Meteoroloji Teşkilatı

Behçet ÇIRAĞAN
Elk. Yük. Mühendisi

Sayın Salih Kuyaş «Türk Pulculuğu» dergisinin 19-20. sayısındaki bir makalesinde Sinop'taki bir meteoroloji üsüne ait «Rasadatı Havaiye Şubesi 1334» ibareli bir negatif damganın keşfini bildirmişti.

Türk havacılığı üzerine yaptığım araştırmalar esnasında endindiğim ve bu konuyu kısmen aydınlatacak bilgileri aktarmak isterim.

Osmanlı İmparatorluğu I. Dünya Savaşı'na girdiği zaman düzenli bir hava kuvvetleri teşkilâtına sahip değildi. Bunun için 1915 yılı Ocak ayında Alman ordusunun bir hava subayı olan Üsteğmen Serno, önce yüzbaşı, daha sonra da binbaşı rütbesiyle Osmanlı hava kuvvetlerini düzenlemek üzere getirildi. Serno ile beraber ilk etapta 12 Alman pilotu ve 32 teknisyen Osmanlı ordusuna çeşitli rütbelerle katıldılar.

Savaşa girildiğinde Osmanlı ordusunda 5 kara ve 2 deniz uçağı bulunmaktaydı. 1915 sonuna doğru Binbaşı Serno'nun gayretleri ile tayyare miktarı 40'a yükseldi. Bunun üzerine havacılık işlerine bakmak üzere Genel Karargâh emrinde 13. Sahra Seyri Havaiye Şubesi kuruldu. Kasım ayında şubenin adı Umuru Havaiye Müfettişliği olarak değiştirilerek başına Serho getirildi.

1915 yılında Karadeniz ve Ege bölgesinde uçuş emniyetini sağlamak amacıyla Alaimi Cevviye adında bir meteoroloji teşkilâtı kurulmasına karar verildi. Teşkilât Leipzig Üniversitesi Profesörlerinden Weickman tarafından kuruldu. İlk olarak İstanbul ve Edirne'de meteoroloji istasyonları açıldı. Yıl sonunda Gelibolu'da üçüncü istasyon açıldı. Bu tesisler Almanların yönetiminde bulunuyordu.

1916 yılı başlarında Irak ve Filistin cephelerinde çalışmaların yoğunlaşması üzerine buralarda da rasat istasyonları kuruldu. Yıl sonuna doğru Umuru Havaiye Müfettişliğinin teşkilât ve vazife nizamnamesi Padişah tarafından onaylandı. Buna göre Müfettişliğin emrinde :

- 1 — Tayyare kıtaları,
- 2 — Balon kıtaları,
- 3 — Uçaksavar kıtaları,
- 4 — Topçu ölçme kıtaları,
- 5 — Depolar ve uçak parkları,
- 6 — Fotoğraf ve fotogrammetri şubesi,
- 7 — Rasadatı havaiye şubesi bulunmaktaydı.

Evvelce kurulan Alaimi Cevviye şubeleri bu son şubeye bağlandı. Ek olarak Adana, Ankara, Bursa, İzmir, Konya, Sinop şubeleri kuruldu. Sene sonuna doğru şube sayısı 13'ü bulmuştu. Tesislerde çalışacak Türk personel Vaniköy-

1917 yılında Bağdat İngilizlerin eline geçince bu bölgeyi kurtarmak üzere Yıldırım Orduları adı altında bir Türk-Alman ortak kuvveti kuruldu. Kuvvete bağlı olarak sahra rasat istasyonları teşkilâtlandırıldı.

1918 yılı Kafkas Ordularının ihtiyacı üzerine Silvan, Giresun ve Samsun'da merkezler kuruldu. Şubat ayında faal istasyon sayısı 22'ye çıktı. Bu istasyonların verdiği bilgiler ile Merkez Şubesi hergün Türkiye'deki hava durumunu gösteren meteoroloji haritaları hazırlayabilmekteydi. Mütarekeden sonra 1500 kadar Alman teknisyenin Türkiye'den ayrılmasıyla bu teşkilât büyük ölçüde dağıldı.

Bu kuruluşa ait istasyonları şu şekilde sıralayabiliriz :

(Resim — 1)

- 1 — Sahra Hava Rasat Merkezi İstanbul (Vaniköy)
- 2 — Ana Hava Rasat Şubesi Şam (Suriye)
- 3 — Sahra Hava Rasat İstasyonları :

Adana, Ammann, Ankara, Antalya, Beyrut, Dera'a, El Humr, Eskişehir, Gelibolu, Halep, Hayfa, Girsun, İzmir, Konya, Mardin, Mesre (bilahare Silvan'a nakledildi), Mualaka (sonradan Dera'a'ya nakledildi), Safet, Silvan, Sinop, Sivas, Tulkerim, Zonguldak.

Alman Sahra Postaları Eksperi Ahrens'in verdiği bilgilere göre Sayın Salih Kuyaş'ın keşfettiği kartın göndericisi olan Yüzbaşı Max Müller'e ait Sinop Hava Rasat İstasyonundan 27.11.1916 ve 11.8.1917 tarihli ve Antalya İstasyonundan Aralık 1917 tarihli kartla bilinmek-

tedir. Antalya İstasyonundan ayrıca Yüzbaşı Kühne'ye ait 4.5.1918 tarihli bir kart bulunmuştur. Ancak bu kartlarda negatif damga bulunmamaktadır. İstanbul ve Edirne İstasyonlarından Alman Sahra Postaları kaşeleri ile muhaberat mevcuttur. Resim 1'de Edirne'de kullanılan çift lisanlı «Feldpost der Militär-Mission / Andrianopel» ve «Haceti İslahiye Sahra Postası Edirne» ibareli kaşeyi havi bir mektup görülmektedir. Bu mektup Sofya'daki 185 No. lu Alman Sahra Postahanesinden sevk edilmiştir.

Filatelik açıdan bu teşkilâta bakacak olursak Sinop İstasyonu gibi diğer istasyonların hiç olmazsa bir kısmının da negatif damgaları olduğunu varsayabiliriz. Yapılacak çalışma yukarıda adı geçen yerlere ait postayı tekrar gözden geçirerek böyle damgaların varlığını araştırmak olacaktır.

☆ Çocuğa pul gibi küçük şeylerden zevk ve bilgi almasını öğreten ona büyük bir servet bırakmış olur.

Etienne Gilson